

32

**Menors immigrants:
sols o deseparats?**

Barcelona, 1999

Índex

I. EL MARC DEL DEBAT	5
II. UNA PRIMERA LECTURA DES DE L'ADMINISTRACIÓ PROTECTORA	8
El títol del debat	8
Marc legal i tipologia del menor immigrant.....	9
Qui són, d'on vénen i què volen aquests menors immigrants?.....	9
El primer repte: captar i predisposar per a l'acollida i protecció	11
El procés de <i>captació</i> :.....	12
Control o descontrol.....	13
Un sostre per als sense sostre i...?	15
Necessitat de coordinació de dades entre CCAA. Població mòbil.....	16
Actuacions des de la DGAI	17
Procés d'identificació. La bonior de fitxa.	17
De la <i>fitxa</i> a la resolució de tutela.....	19
Entre l'estètica i l'ètica.	19
Perdre la por a l'estrany per no fer por.....	20
Conclusió.....	21
III. UNA APROXIMACIÓ DES DEL CARRER	23
Quins menors ens hem trobat? Quines són les seves demandes?.....	23
Referència per a les seves inquietuds	25
Hàbits i carnet	26
Sensibilitzar el veïnat, controlar l'administració	27
De la fase de trànsit al centre d'acollida.....	30
IV. REFLEXIONS DES D'UN CENTRE DE MENORS.....	32
Nens de carrer aquí, amb família allà	32

La Llei d'estrangeria com a rerafons per a éssers virtuals	34
Tot just acaba de començar la nostra incapacitat.....	36
Volem certament protegir-los o darrera d'aquesta protecció és el control el que ens preocupa?	38
Ferides més grosses que les de la institució	40
V. MÉS IDEES A PARTIR DEL DEBAT	41
Deixar la infància a cops de competència i lluita per sobreviure.....	41
De la flexibilitat al <i>dret especial</i>	44
De la connexió al carrer al procés de trobar feina	47
Apostar per una protecció flexible que permeti formes de subsistir i <i>buscar-se la vida</i>	49
Fins i tot ja tenen un cert <i>ofici</i> i alguns són <i>segona generació</i>	52
VI. ANOTACIONS FINALS	54

I. EL MARC DEL DEBAT¹

JAUME FUNES

Des de fa mesos, diversos professionals i autoritats, compromesos en l'atenció educativa dels adolescents i joves amb dificultats socials, han posat de relleu que un grup significatiu –i en augment– de nois i noies nouvinguts d'altres països, menors d'edat legal i sense cap adult que se'n faci càrrec, sobreviuen en condicions difícils als nostres carrers. En el debat periodístic i en la confrontació entre grups polítics sobre aquest tema, s'ha fet servir gran diversitat d'arguments, alguns dels quals són contradictoris o falsos. Fins i tot algunes de les solucions proposades podrien anar en contra dels propis nois i noies.

Entre les contradiccions aparegudes hi ha:

- El fet que aquí són adolescents menors, però en el seu país d'origen són petits homes i dones que han de *buscar-se la vida*.
- El fet de tenir drets d'infants però no drets d'adults (educació i salut sí, treball no).
- El fet d'estar especialment protegits mentre són menors i ser especialment perseguits quan són adults.
- L'absència de cap estructura d'ajuda que no passi pel desempament.
- La pretensió d'introduir criteris i pràctiques de control amb l'excusa de protegir.
- Les dificultats de les estructures dels centres de protecció per acollir adolescents amb molta vida de carrer i, especialment, dels que, a més a més, provenen d'altres cultures amb estils de vida diferents.

¹ Debat celebrat el dia 21 d'abril de 1999. La preparació, moderació i resum ha estat a càrrec de Jaume Funes.

Estem davant d'un tema gens fàcil. Voldria recordar que anem a parlar d'una qüestió que té una complexitat derivada de moltes altres complexitats. No està clar, ni molt menys, que la raó principal o bàsica que provoca la nostra discussió vingui donada per la condició d'immigrants, de persones en procés migratori, dels nois i noies adolescents dels quals parlarem.

Si més no, podríem pensar que aquesta complexitat, per exemple, pot venir derivada de les disfuncions culturals que comporta ser adolescent en cultures diferents o en situacions econòmiques diferents. O de disfuncions legals: per què només podem ajudar els infants o els adolescents quan estan desemparats o quan transgredeixen les normes? O de disfuncions educatives: algú creu que es pot obligar un adolescent suposadament desemparat –o no– a estar en un centre? Sigui quin sigui el color de la seva pell o la seva nacionalitat, podem obligar un adolescent que no vol a estar en un centre? O de disfuncions morals: la convenció de la infància no deixa de ser, a vegades, una mena d'instrument moralista que intenta protegir una espècie *animal* en vies d'extinció que s'anomena infància, però no està clar amb quina finalitat. Les disfuncions podrien ser moltes. El que sembla clar és que els infants nouvinguts el que fan, bàsicament, és generar-nos crisis, obligar-nos a ser creatius. Ens obliguen a pensar noves respostes perquè les que tenim no serveixen.

Preguntes per contestar plegats ens en podríem fer moltes. Començarem per les que han servit per preparar aquest debat:

1. Quines són les pretensions i necessitats que tenen els nois i noies adolescents immigrants d'altres països pobres que es troben sols als nostres carrers?
2. Serveix la legislació protectora per ajudar-los? Com s'hauria d'aplicar?

3. Com hauria de ser l'estructura de serveis (adaptada o nova) per donar respostes adients?
4. Quins haurien de ser els objectius finals de la nostra atenció?

Al costat d'aquestes preguntes, en la preparació, les tres persones que faran d'introductores del tema, encara van fer-ne algunes més. Per exemple:

- a) Si es fan excepcions en el compliment d'una normativa, es facilita realment la integració? No es perpetua una diferència marginal?
- b) És possible tenir aquests adolescents sota un sostre, sota una normativa? Es pot emparar sense controlar? És bo i educatiu oferir-los altres estructures d'ajuda sense control?
- c) Com podem dotar d'identitat aquests menors perquè recuperin els seus drets com a subjectes i deixin de ser objectes fàcils a mans de presumptes explotadors?

De preguntes n'hi ha moltes més, però en dues hores no es pot parlar de tot.

Les tres persones que inicien el debat són: Ramon Buscallà, actual Director General d'Atenció a la Infància; Marc Laranga, educador i responsable del programa jove del Centre d'Acolliment d'Estrangers Santa Rosa; i Àngel Marcó, Director del centre Llar Betània de Sant Pere de Ribes. Tots tres fa anys que treballen en l'atenció dels menors, desemparats i no desemparats.

II. UNA PRIMERA LECTURA DES DE L'ADMINISTRACIÓ PROTECTORA RAMON BUSCALLÀ

Veig i observo amb satisfacció que hi ha moltes persones i professionals amb els quals ja hem intercanviat punts de vista sobre menors immigrants en reunions de coordinació i en altres debats. Tot i que no voldria que la meua intervenció fos reiterativa, em pertoca insistir en aspectes i punts de vista des de la DGAI, com a organisme competent en la protecció de la infància.

Vaig acceptar de seguida i agraeixo la invitació del Sr. Jaume Funes, gran expert en adolescents i joves, a participar en aquest debat organitzat per les Fundacions del Grup FUS.

Crec que en relació amb el tema que avui ens ocupa, *Menors immigrants. Sols o desemparats?*, ningú no té receptes ni fàcils, ni segures per a una reeixida atenció. En els serveis socials moltes vegades s'hi ha de posar molt per aconseguir poc; els esforços no són proporcionals als resultats. Els països que d'alguna manera eren pioners en el tema de la immigració no s'enfrontaven a la immigració d'adolescents sols i de joves que es fan passar per adolescents, i en tot cas, el balanç que han pogut presentar no és massa encoratjador. Jo crec que el fracàs en la integració d'aquest col·lectiu ve determinat precisament per la incoherència i les contradiccions de la pròpia societat sobre aquest fenomen i a les quals les entitats, institucions i administracions no són alienes.

El títol del debat

A l'enunciat d'aquest debat li sobra la disjuntiva que cal substituir per una copulativa. Si els menors immigrants estan sols, és que estan desemparats. Per tant: sols i desemparats.

Si l'infant o l'adolescent no va acompanyat d'un adult que en tingui la tutela i la guarda –i responc a un dels interrogants plantejats–, qualsevol programa d'ajuda ha de passar per emparar primer, per poder protegir així a qui està desemparat. La Direcció General d'Atenció a la Infància té la responsabilitat d'emparar-los i, per tant, d'assumir-ne la tutela.

Marc legal i tipologia del menor immigrant.

La legislació d'estrangeria està regulada per la Llei orgànica 7/1985, d'1 de juliol sobre els drets i llibertats dels estrangers a Espanya i el Reial decret 155/1996, de 2 de febrer, mitjançant el qual es va aprovar el Reglament d'execució. La Llei de protecció jurídica del menor, de modificació del Codi civil i de la Llei d'enjudiciament civil completa els anteriors. Aquest marc legal i normatiu és suficient des del punt de vista del dret substantiu però resulta ineficaç quan aquesta legislació es desenvolupa mitjançant les corresponents normes procedimentals, atesa la multiplicitat de situacions que es produeixen en aquest àmbit.

En aquest sentit, hi ha en procés una Proposició no de llei respecte a la residència de nois estrangers, per tal de facilitar la tasca a les institucions tutelars i centres d'acollida de les comunitats autònomes des de les altres administracions implicades com són el Ministeri de l'Interior, el Ministeri d'Assumptes Exteriors i el de Justícia.

Qui són, d'on vénen i què volen aquests menors immigrants?

a) Els signes d'identitat.

La majoria dels qui han arribat sols, els signes bàsics d'identitat se'ls han deixat pel camí, perquè eren una càrrega incòmoda per als seus objectius. No els interessa que se sàpiga la seva identitat: oculten el seu nom, la seva edat, els seus antecedents... i això dificulta l'ajuda i la protecció oficial. La negació a facilitar les dades identificatòries impedeix que puguin disposar d'una documentació legal. En la pràctica, però, el fet de declarar-se simplement menors els dóna l'avantatge d'eludir la repatriació.

Per por i com a defensa, donen un nom diferent cada vegada que són controlats pels cossos de policia.

Aquesta voluntat de no permetre la seva identificació xoca frontalment amb la possibilitat de compliment de l'article 7 de la Convenció del Drets de l'Infant que proclama el dret de tots els infants a tenir un nom des del seu naixement, a adquirir una nacionalitat (per tal de no convertir-se en apàtrides) i a conèixer els seus pares i a ser atesos per aquests. També converteix en supèrflua l'obligació que proclama l'article 8 referent a què tots els estats han de preservar els aspectes fonamentals de la identitat del nen, la seva nacionalitat, el seu nom i el seu parentiu o la seva filiació.

b) El seu origen.

Tots provenen de la precarietat, de la pobresa, d'una realitat marginal. El seu país d'origen (més del 70% són magrebins) els rebutja perquè, com en qualsevol societat, són incòmodes i molestos. Els anomenen *nens moguts* que són font de problemes. Són infants del carrer acostumats precoçment a viure de forma lliure i independent en el seu país d'origen.

Són indocumentats que han arribat al nostre país probablement a través d'alguna xarxa de trasllat il·legal, camions, vaixells, etc. i per sobreviure s'han de dedicar a activitats il·legals, d'economia submergida –com el servei domèstic i altres amb sotmeti-

ment a tot tipus d'explotació– o han de practicar activitats delictives menors: furts, robatoris amb intimidació...

El sistema d'assistència social del benestar en els seus països d'origen o no existeix o és incipient i, per tant, la seva sortida no és viscuda com un problema sinó com una solució o alliberament. Fins i tot l'estament social d'on provenen aquests joves immigrants –i també molts adults– no sol·licita ajut als consolsats perquè tot fa pensar que els veuen molt distants, d'un altre estatus i, per tant, difícilment assumeixen la defensa dels seus interessos. En aquest sentit, és possible que les autoritats consulars, de manera més o menys volguda, no facilitin la tornada al seu país, per considerar que aquí tenen millors perspectives per una supervivència *més digna*.

c) El seu objectiu.

1. Viure la vida, *buscar-se-la* de manera independent i lliure, amb més probabilitats d'èxit que al seu país d'origen.
2. Aconseguir feina i poder ajudar els seus familiars del país d'origen (una petita part).
3. Arribar a França o Itàlia, on el treball rural és més fàcil.

El primer repte: captar i predisposar per a l'acollida i protecció

Massa vegades en els serveis socials derivar un cas vol dir desentendre-se'n i desresponsabilitzar-se'n, esperant que un altre professional se'n faci càrrec. Massa vegades també, un cop feta la proposta de derivació s'exigeix del professional o organisme que ha d'assumir el subjecte solucions ràpides i segures, i fins i tot es presenten queixes per la manca de celeritat i d'eficiència del receptor. És a dir, un cert sentiment de culpabilitat per haver estat desbordat pel cas i haver hagut de

derivar-lo a un nivell superior d'atenció social provoca una canalització d'energia reparadora que es tradueix en neguit i exigència.

Trobar veritables professionals que siguin capaços de treballar al carrer no és fàcil. Per això, cal un reconeixement especial per aquelles persones que fan una formidable tasca dia rere dia. És en aquests tipus de programes on es posa a prova la capacitat professional dels veritables educadors del carrer, que entren en contacte amb aquests joves, generen la confiança imprescindible perquè perdin la por i els predisposen a deixar-se ajudar i protegir, alhora que els ofereixen els recursos per tal d'evitar que hagin de subsistir i malviure amb activitats delictives. (El 20% dels adolescents d'aquest col·lectiu posats a disposició de la DGAI estan encartats en diligències policials).

Aquest contacte generador de confiança ha d'iniciar un procés que ha de permetre proposar a cada menor del carrer –amb coherència, un cop valorada la història personal i les seves necessitats– el pla d'ajuda i predisposar-lo, també, al compromís i a la responsabilitat.

El procés de captació:

1. Generar apropaments: intervenció/mediació.
2. Pla d'atenció assistencial urgent, ràpida i gratuïta.
3. Trets identificadors bàsics:
 - a/ diferenciar entre major i menor de 18 anys
 - b/ diferenciar entre major i menor de 16 anys
 - c/ Conèixer si té família, la seva posició i el nivell de relació.
4. Resolució de tutela si es tracta d'un menor sense referents familiars.

5. Pla de treball individual per aconseguir la integració social progressiva.
6. Integració social real: documentació i autonomia d'acord amb l'edat i la responsabilitat.

A tots ens costa fer-nos grans, independents i veritablement lliures. Algunes persones –com és el cas dels immigrants– s'han fet grans abans d'hora perquè els ha estat robada la infantesa. Hauríem d'aconseguir, aquest és el repte, que visquessin la part d'adolescència que els resta, perquè si no, els serà més difícil ser adults deslliurats de les seqüeles tràgiques de no haver crescut per mitjà de la superació de les crisis de cada etapa evolutiva. Si no és així, «quan pensin en el passat i provin d'evocar la seva infantesa, els seus records seran una barreja de ràbia i de nostàlgia. La ràbia dels vençuts, la nostàlgia que els inspira saber que hi ha coses que són irrecuperables. El seu mite del paradís perdut no serà una fal·làcia sinó real» (M. de la Pau Janer. *Avui* 19/04/99).

Control o descontrol

El concepte d'educació comporta un cert nivell de control i, per tant, un terme no exclou l'altre.

Mai no m'ha semblat correcte pensar i afirmar que les institucions de les nacions democràtiques volen substituir educació per control o per control total. Per sort, avui dia és constatable i innegable la tasca educativa consensuada, coordinada, transparent i respectuosa amb els drets dels infants que es fa des de les institucions. Negar-ho és desprestigiar gratuïtament els professionals que surten especialitzats per fer aquesta tasca des de les escoles de ciències socials, de psicologia, de pedagogia i d'educació social. Precisament, perquè s'ha claudicat del control necessari, s'ha negat el propi concepte de

figura parental. Un pare mai no pot ser amic si vol ser pare. Per amics ja hi ha els altres. Fer de tutor és oferir una certa resistència per ajudar a créixer amb rectitud.

Qui no ha estat controlat no podrà mai autocontrolar-se i serà un subjecte sempre a mans de qualsevol altre controlador, explotador o usurpador de la seva personalitat.

Ja sabem, però, que el risc d'una institució educativa és que les normes s'anteposin al subjecte, la qual cosa provocaria que aquest fos desatès com a persona; però la implicació del menor en el seu projecte educatiu individual el prioritza i el dignifica davant i dins de la institució.

Els centres, com qualsevol institució, ofereixen als seus usuaris unes possibilitats i els en neguen d'altres. Qui els converteix en positius, en factors de benestar, és l'agent social amb el seu saber, però també amb el reconeixement de les seves pròpies limitacions i amb el convenciment que no tot és educable i no ho és perquè el subjecte té dret a la llibertat. En definitiva, el subjecte –el menor– decideix si vol o no vol accedir a l'oferta educativa –amb l'excepció d'aquelles vegades en què no hi pot accedir immediatament per la força d'altres referents oposats. A més, sempre ha de quedar un lloc per a l'elecció del propi subjecte; si no és així, estem davant de l'aniquilació del subjecte supeditat a la institució i al control total.

En definitiva es tracta d'educar, entenent educar com el procés de transmissió social dut a terme per les generacions adultes sobre les noves generacions. En aquest procés l'agent de l'educació té la responsabilitat de situar l'infant dins de la normalitat social i l'educació forma part de les necessitats socials del subjecte. Dit d'una altra manera: «Educar és fer la persona actual a la seva època» (A. Gramsci).

Un sostre per als sense sostre i...?

Cal tocar de peus a terra i no caure en la utopia d'oferir als menors més *problemàtics* un *centre - no centre*. Un lloc sense control...

Qualsevol recurs, de l'administració o de qualsevol entitat que sigui responsable, ha de disposar d'unes normes bàsiques de funcionament, i la prestació i la contraprestació han de ser pactades i respectades. Són les normes de convivència per no posar en risc els qui hi conviuen. A partir d'aquí, poca diferència hi pot haver entre recursos d'acollida, ja siguin centres, pensions, albergs... El personal de l'administració que treballa en aquests centres també està altament qualificat i especialitzat, i té una gran experiència en la seva feina.

El sostre, centre d'urgència o d'acollida que se'ls ofereix és totalment respectuós amb la cultura i l'estil de vida dels menors –immigrants o no– que s'hi acullen. Només oferir un sostre, donar menjar i atendre les necessitats bàsiques sense fer el seguiment (control?) de les altres activitats d'aquests menors pot produir efectes contraproductius a més d'incórrer en greus irresponsabilitats:

- a- Pot provocar que altres adolescents i joves que amb esforç compleixen els compromisos derivats del suport i ajut dels professionals de la DGAI, optin per voler ser atesos en aquests recursos més *lliures*, per una vida de carrer que molts d'ells, iniciats en la moguda nocturna, voldrien expandir... com a lloc d'evasió i de no-control.
- b- Podria imputar-se a les administracions i entitats que ofereixen l'ajut de ser encobridores i afavoridores de les activitats asociales o predelictives d'aquests menors. Qualsevol professional coneixedor d'una situació de desem-

parament ho ha de posar en coneixement de l'organisme administratiu competent.

- c- I el que podria ser més greu en cas de menors no acompanyats sense referents familiars, seria no assumir la responsabilitat de la *guarda* (tenir l'adolescent en companyia) i no comunicar a l'autoritat, per la seva protecció, quan l'adolescent *fuig* i desapareix d'aquesta guarda i seguiment.

Necessitat de coordinació de dades entre CCAA. Població mòbil

El treball amb aquesta població té una dificultat afegida: la seva gran mobilitat. Segons les dades de la DGAI, el 75-80% de la població menor d'edat indocumentada canvia cada 5-6 mesos. La mobilitat, per altra banda, sol ser directament proporcional al seguiment social i educatiu –oferiment d'ajut (control) i exigència de compromisos i de responsabilitat com a contra-prestació– que es fa des del carrer i des dels centres. Tots els professionals que treballen en aquest àmbit tenen experiència de l'abandonament dels recursos quan s'exigeixen aquests compromisos.

Aquesta mobilitat implica començar la tasca repetidament amb poques possibilitats d'aconseguir uns resultats integradors.

Malauradament, aquests adolescents i joves cerquen paradisos on no se'ls faci un seguiment i llocs on romandre *desconeguts*. El canvi d'ubicació els ofereix la seguretat de poder passar desapercibuts. Per això, es fa imprescindible:

- a) Una estreta coordinació entre les diferents comunitats autònomes quant a les dades identificatives i a les respectives resolucions de tutela i guarda.

b) Unificar també les polítiques referents a menors immigrants de la Unió Europea.

Actuacions des de la DGAI

- ✓ Servei d'atenció urgent les 24 hores.
- ✓ Centres d'urgència i centres d'acollida amb mediadors culturals.
- ✓ Allotjament en pensions.
- ✓ Servei d'atenció i acollida especialitzada de menors immigrants (SAAEMI). Exerceix la guarda per delegació de la DGAI dels menors adscrits a programes externs i ambulatoris.
- ✓ Educadors/mediadors: acord ajuntaments.
- ✓ Centres oberts: activitats diverses.
- ✓ Pla interdepartamental per immigrants a partir de 16 anys.

Coordinació, seguiment i avaluació periòdica de l'eficàcia i de l'eficiència dels programes i processos amb totes les administracions i entitats implicades.

Procés d'identificació. La bonior de fitxa.

(Amb l'autorització de fiscalia i només a efectes d'identificació)

Cal tenir un nom, una documentació i una nacionalitat per poder ser un subjecte reconegut.

El *mandat moral* de la Convenció dels drets de l'infant en el seu article 8-2 és ben clar: «Si un infant fos privat il·legalment d'algun dels elements de la seva identitat, o de tots, els estats membres li prestaran assistència i protecció adequades amb la finalitat de restablir ràpidament la seva identitat».

Precisament, el Sr. Pere Massanet, portaveu de SOS Racisme, titulava el butlletí informatiu *Vol*, d'aquest mes d'abril «Immigrants, persones o mercaderies?».

L'objectiu és aconseguir lliurar de l'explotació mercantil aquesta població, perquè deixin de ser mercaderia i assoleixin els plens drets que els corresponen com a persones. Per això, el primer pas és la identificació com a base i fonament de la seva identitat per ser subjectes amb els papers en regla. Cal afegir que per posseir i utilitzar de manera adient aquesta documentació, és necessària una formació que eviti qualsevol transacció o mercadeig. Aquesta documentació no pot ser producte de compravenda i d'aquí deriva la necessitat de l'esmentat aprenentatge.

Plagiant la frase de Rubert de Ventós del seu llibre *Catalunya: de la identitat a la independència*:² «Mentre no es posseeix la identitat s'és esclau, s'és una cosa, un producte a mans dels explotadors o abusadors. Sense cap possibilitat que els drets estiguin reconeguts».

D'acord que hi ha d'haver recursos adients flexibles i variats, però hem de poder demanar amb valentia que com a contrapartida de l'atenció que se'ls dona, aquests menors col·laborin i corresponguin en la mesura de les seves possibilitats. Aquest és l'únic camí sensat i coherent que mena a l'autonomia

² Editorial Empúries. Biblioteca Universal, 125. Pròleg de Pasqual Maragall. Barcelona 1999.

i a la independència dins d'una circulació social integrada i normalitzada.

De la fitxa a la resolució de tutela

A partir de la identificació, aquests menors poden obtenir el benefici de la protecció i de la tutela de l'administració pública, de la DGAI, i han de poder comprovar tots els avantatges que aquesta protecció significa: gaudir de tots els recursos materials, humans i educatius, i d'una atenció real que es perllonga per damunt de la majoria d'edat fins a la seva plena integració laboral i social.

Aconseguir aquesta predisposició a la protecció ha de ser la finalitat del procés de contacte i detecció feta des del carrer amb els menors immigrants indocumentats, per mitjà dels recursos intermedis ambulatoris. I aquesta tasca s'ha d'interconnectar amb la dels recursos (centres) que atenguin aquests menors quan siguin posats a la seva disposició i atenció per part de les instàncies judicials.

El menor tutelat gaudeix de la protecció efectiva de qui en té la guarda, el qual assumeix la responsabilitat pròpia de les funcions parentals i, per tant, haurà de posar en coneixement de les forces policials la *desaparició* d'aquest menor i procedir, pel seu bé, a la seva recuperació.

Entre l'estètica i l'ètica.

Com tants temes relacionats amb les persones, aquest pot tenir dos tractaments: un d'estètic –teòric, superficial, de cara a la galeria, sempre fàcil per utòpic– i un altre d'ètic –més dolorós, més difícil, més compromès però més pràctic–. Malauradament, avui dia, el tractament ètic que espera resultats a la

llarga, que és molt laboriós i que vol dir implicar-se, exigir responsabilitats i posar límits, no és gens estètic, no s'estila, no queda bé. Ho deia a l'inici d'aquesta exposició: «trobar veritables professionals que tinguin el coratge de treballar al carrer no és fàcil», com tampoc ho és fer uns plantejaments que ajudin els educands a establir la *noció de límit*. Tendim a fer papers i intervencions còmodes que no són les més educatives i exigim als altres que facin les més incòmodes. Per ètica, cal defugir les actituds benèfiques basades en una compassió simbiòtica a partir d'una solidaritat mal entesa, perpetuadores de la dependència, i cal optar per l'ajut educatiu de qualitat que comporta assumir el rol de referent educatiu adult, que afavoreix el creixement personal harmònic i equilibrat.

La simple oferta de programes i tallers ben dotats i atractius no és suficient –pensem en el model francès dels anys 80– per despertar l'interès del menor immigrant: cal el treball de connexió i es fa imprescindible la serietat dels plantejaments i l'empatia educativa.

Perdre la por a l'estrany per no fer por.

Voldria fer una consideració abans de les conclusions finals.

Abans parlava de la necessitat de generar confiança i pre-disposició. L'assoliment d'aquest objectiu bàsic per ajudar aquests menors immigrants indocumentats a esdevenir ciutadans passa per perdre la por a l'estrany, a l'immigrant i al diferent; no només per part de tots els agents socials, –perquè no són els únics que eduquen ajuden i integren–, sinó per part de tots els ciutadans i institucions.

Quan hi ha por vol dir que reconeixem que els altres són un perill per a nosaltres i els projectem tot el pitjor de la nostra societat. Els altres, els diferents, els qui pertanyen a altres cultures són incívics, incultes i són els que roben i maten. Si els fem enemics no els podem ajudar com a amics. Si els tenim temor no aconseguirem, en el nostre cas, despertar la confiança necessària perquè es deixin ajudar. Confiança que, malauradament, perquè no els tenen por, molts dipositen en els seus veritables explotadors i perpetuadors de la seva marginació.

Conclusió

El tema d'acollida dels desheretats dels països pobres és un repte a nivell europeu que caldrà coordinar per tal de no fer passos en fals i per tal d'evitar que les actuacions no siguin pa per avui i gana per demà o tranquil·litat avui, problema demà. Es tracta d'aplicar principis d'equilibri facilitadors d'una immigració-integració sostenible.

Per altra banda, el procés no està mancat de patiment; els operadors socials han de procedir a identificar per *destriar*, per saber qui és qui per tal de respectar els drets de tots i cadascú i atendre'ls segons les seves necessitats, no d'una manera indiscriminada, sinó d'acord amb els marcs i normes legals.

Aconseguir substituir i fer innecessari el treball policial per l'assumpció d'un veritable treball social constitueix un primer paràmetre de qualitat. A aquest, cal afegir-n'hi un altre que és integrar aquest col·lectiu per evitar que la perpetuació de la seva marginalitat provoqui reaccions xenòfobes excloents per part dels ciutadans que, per les molèsties ocasionades, transformen la solidaritat en agressivitat.

Malgrat la necessitat i urgència de posar en marxa programes per atendre els fets diferencials, també convé tenir cura de què aquests no perpetuïn una diferència marginada. Per tant, cal treballar per a la inclusió d'aquest col·lectiu en els programes *normalitzats*. En aquest sentit, no és adient crear programes *especials* per aquests nois que puguin ocasionar greuges comparatius respecte de *permissivitats o condescendències* i que no són aplicables als menors en general atès que el marc legal i normatiu ho impedeix: escolarització obligatòria, edat de treballar, etc.

En la proposta del dia 19 d'abril de la Federació Sindical de l'Administració Pública de CCOO, que feia el coordinador sectorial de la Generalitat de Catalunya en un carta oberta (visió crítica) deia: «Per què no s'ha endegat, per exemple, un programa d'aprenentatge remunerat per aquest col·lectiu?». Aquesta proposta, en tot cas, cal aplicar-la a tots els majors de 16 anys que volen i no troben feina.

Per acabar, vull expressar el meu reconeixement a tots els professionals que assumeixen, sense por i amb coratge, la responsabilitat i el risc de treballar amb aquesta població. I també el meu reconeixement –parafraçant la Dra. Violeta Núñez– a la inquietud dels professionals, dels que avui ens hem reunit aquí, per qüestionar-nos el nostre saber sobre els menors immigrants sols i deseparats i per no donar-lo per entès, d'una vegada i per sempre.

III. UNA APROXIMACIÓ DES DEL CARRER

MARC LARANGA

Jo pertanyo al Centre d'Acolliment per a estrangers de Santa Rosa, a Santa Coloma de Gramenet i, per tant, explicaré bàsicament l'experiència des de Santa Coloma: el jovent que s'hi mou i les actuacions que nosaltres, com a ONG, hem fet des de que vam encetar el tema.

Nosaltres portem, des del mes de gener de l'any passat, un grupet molt vital i molt poc constant. És un grup amb molta mobilitat: ara vénen, ara se'n van, ara en tornen uns altres,... El formen entre 20 i 30 menors de la ciutat de Santa Coloma que viuen en un entorn molt marcat, en uns barris molt determinats de la nostra ciutat. Com podeu suposar, no són els barris de la plaça la Vila, del centre. De fet, la nostra entitat tampoc està en aquests barris.

Quins menors ens hem trobat? Quines són les seves demandes?

Són menors que vénen, principalment, de la ciutat de Tànger. Malgrat que nosaltres els considerem infants, són joves que vénen per *buscar-se* i *guanyar-se* la vida. Amb la nostra mentalitat, els intentem encaixonar dins del grup dels infants i, per tant, defugen del tipus de solució que els donem. S'han jugat la vida per treballar, l'han arriscat venint en *pateres* o sota de camions.

Vénen sense documentació i això és una falta administrativa, no una il·legalitat. No diran a les autoritats pertinents el seu nom oficial. Diran, si volen, que són de Palestina o d'Algèria.

Hem d'entendre que el que nosaltres veiem com un infant de 14 anys és un jove que ha sortit del seu país per treballar, per guanyar uns diners, per accedir al benestar que se'ls transmet des de la televisió en el seu país d'origen.

Què és el que troben quan venen cap aquí? Evidentment, la primera cosa amb què topen és que allò que havien vist, allò a què volien accedir, és molt difícil d'obtenir. No hi ha treball. No poden tenir diners per comprar roba de marca. Potser no troben ningú, cap referent familiar o d'amistat del barri on venien de Tànger, i es comencen a agrupar entre ells. Lògicament, fan servir els mecanismes d'autodefensa que empraria qualsevol persona en la seva mateixa situació... buscar aquells que són similars, que són com ells.

A partir d'aquí, comença tot el rodatge i el *rodar* passa per una experiència dura de carrer, per guanyar-se la vida com poden. I guanyar-se la vida, a vegades, suposa prostitució; a vegades, treballar a un taller de confecció; altres vegades, suposa que si s'han de canviar de roba, han d'anar a una gran superfície comercial i, si han entrat amb un tipus de roba, han de sortir amb una altra. I comença tota la roda de processos delictius, de persecucions policials, de detencions i de tot el que hi vulguem afegir. N'hi ha uns que no se'n surten. Altres se'n van sortint.

No podem, però, fer-nos una imatge d'aquests menors com si fossin realment l'home del sac, adolescents que generen problemes contínuament, joves que no s'adapten a cap sistema. Nosaltres, des del centre d'acolliment, podem constatar que això no és cert. Treballem, per exemple, un grupet de dotze que porten sis mesos amb nosaltres d'una manera continuada: participen en l'activitat; vénen al centre d'acolliment i respecten el mobiliari; t'expliquen els seus problemes; i, fins i tot, et donen la fotografia perquè els facis el carnet del centre.

O sigui, que comencen a agafar una mena de caliu, de confiança.

Això potser ens demostra que el que més ha fallat –i aquí enceto el tema de l'Administració– són els recursos que hi havia plantejats per aquests menors. De la trentena de menors que nosaltres tenim al centre d'acolliment –localitzats, amb el seu carnet–, el 100% han passat per centres de l'Administració (Roure, Estrep, etc.). Si hi han passat i no s'han quedat, si no han arrelat als programes que tenia la Direcció General d'Atenció a la Infància és perquè els programes no eren vàlids per a ells. Ja tenim un primer indicador de què aquesta estructura no ens serveix per aquest tipus de joves, però no hi ha hagut cap modificació d'aquests programes ni de les actuacions que s'han fet als diferents centres. Si realment volem donar una atenció vàlida, hem de començar a modificar programes, hem de començar a modificar esquemes de la Direcció General d'Atenció a la Infància.

Referència per a les seves inquietuds

Què fem nosaltres des del centre d'acolliment en el dia a dia, en un dia concret? Des del mes de gener, hem creat punts de referència per a aquests nois. En els seus horaris –això vol dir tarda-nit–, dos educadors han anat allà on es reuneixen: abans era el parc de motocròs o parc dels Pins de Santa Coloma; actualment, és la plaça del Rellotge degut a la presència policial (però aquest és un altre tema que encetarem després). Al principi, és només estar-hi; després, és donar una cigarreta; després, és començar a parlar; i més endavant, ja comencen a intuir que tu no vas allà per controlar-los, ni et vols acostar a ells perquè vols comprar *xocolata*. Llavors, comencen a interrogar-se ells mateixos. Al cap d'un mes hi vas amb una pilota. Caram! Això comença a canviar. I, de mica en mica, vas

creant els punts de referència. Aquesta és l'actuació primera que hem fet i que continuem fent, perquè per a nosaltres és molt important ser un punt de referència per aquests menors, una persona adulta que faci de punt de referència.

Fruit d'aquest contacte més o menys esporàdic durant la setmana vas provocant que parlin de les seves inquietuds. Comencen a preguntar on han d'anar per trobar un metge, si «sabes de algun curso taller», si «*se puede duchar en el centre d'acolliment*»... De mica en mica, vas buidant les seves inquietuds i s'aconsegueix un primer apropament, lògicament, quan canvien la visió que tenen dels adults. Fins aleshores, quan un adult se'ls apropava o era per recriminar-los alguna cosa o era de la policia secreta o pertanyia a uns altres *ambients* que defugien totalment.

Hàbits i carnet

La segona acció, la segona part del treball, és intentar que aquests menors adquireixin una sèrie d'hàbits participant en alguna de les activitats que oferim des del centre. Actualment, per exemple, estan participant en una petita lliga de futbol sala. Amb aquesta lliga el primer que s'aconsegueix és treballar la constància: quedes amb ells en un lloc a una hora i vénen. La segona cosa –que per nosaltres és molt important– és aconseguir que recuperin l'hàbit de la higiene: després del partit hi ha la dutxa i després de la dutxa, hi haurà un berenar. A més de crear punts de referència i de contacte, comencem a treballar l'adquisició d'una sèrie d'hàbits i també una petita normalització dels àpats.

La tercera actuació, el tercer nivell, és aconseguir que es facin (ja tenim divuit menors) el carnet del centre d'acolliment. Quan agafen molta confiança, quan ja participen en les activitats,

llavors se'ls dóna el carnet del centre. No tant per identificar-los ni per fer-los la prova del canell per veure si tenen catorze o setze anys, sinó perquè se sentin arrelats al centre. El centre d'acolliment és una institució per la qual s'hi mouen altres joves. Hi tenen lloc, per exemple, les classes d'alfabetització d'adults i tots els que passen tenen el seu carnet. Ens hem trobat alguns casos de nois que els primers mesos van donar un nom que vam posar al carnet i ara ens han vingut dient que el seu nom autèntic és un altre. El menor ha començat a trencar el recel que pot tenir perquè ha vist que aquest carnet no serveix per cap control ni per dur-lo a una altra institució.

Sensibilitzar el veïnat, controlar l'administració

També fem una altra tasca que per a nosaltres és molt important: sensibilitzar el barri, sensibilitzar el veí i la veïna, les associacions de veïns; sensibilitzar el fruiter a qui li roben constantment la fruita; sensibilitzar també perquè puguin participar en activitats en les que participen altres joves sense que se'ls mirin amb recel. Aquesta tasca de sensibilització és molt important a Santa Coloma. Vam estar a punt de tenir una fractura social. Evidentment, va haver-hi moments que l'ambient es va escalfar molt entre alguns veïns i aquests menors que estaven tot el dia al carrer fins a les tantes de la matinada. Van aparèixer actituds un xic violentes i ens vam dedicar a fer una tasca de sensibilització que encara mantenim. Aquesta sensibilització ha permès la creació, fa poc, d'una plataforma integrada pel centre d'acolliment, l'associació de veïns dels barris més propers i pels propis veïns de la zona.

L'experiència ha estat molt enriquidora. Ens hem trobat casos de veïns que comencen a canviar la visió que tenen d'aquests menors. Ja no és el delinqüent ni el *xoriço* de torn ni el que ven haixix, sinó que és un jove més, un jove que ha estat en una

situació de desemparament i que fa tot això perquè se l'ha deixat en aquesta situació.

Finalment, fem una altra actuació: el seguiment de les respostes donades per l'Administració local i per la Generalitat (tot això que ha sortit a la premsa). Fer aquest seguiment és veure com es comencen a modificar les estructures, ja que tenim la sensació que l'Administració ha actuat a cops de premsa.

El mes de gener de l'any passat, el centre d'acolliment va elaborar un informe sobre una vintena de menors que estaven en situació de desemparament, dormint en una barraca a Santa Coloma de Gramenet. Aquest informe es va transmetre a l'Ajuntament de la nostra localitat, la nostra Administració més propera. Suposadament, es van demanar ajudes o explicacions a la Direcció General d'Atenció a la Infància. El 4 de febrer, Ignasi Riera, un parlamentari d'Iniciativa per Catalunya, va fer una pregunta parlamentària sobre el tema dels menors de carrer. Molt bé. Fins el dia de la Mercè, al mes de setembre, quan va sortir a l'AVUI el reportatge d'Enric Sierra sobre els menors al Pont Marina, sembla ser que no es va reunir cap institució, cap responsable directe per abordar aquest tema. Per això, dóna la sensació que aquí les coses es van movent a cops de premsa.

És molt trist perquè la gent més propera a les primeres actuacions, els educadors que van tenir el primer grup de menors durant l'estiu, comprovaven que no hi havia recursos i que no es podia fer res. Els agafava la policia, els portaven al centre El Roure i, abans d'estar de tornada la policia, els nois ja se n'havien anat. Era un vaivé continu. Molts d'aquests menors a qui abans no ho havíem vist fer van començar a *esnifar* dissolvents i coles a les places dels nostres parcs. I no hi havia recursos.

Aquests menors, quan acaben de jugar a futbol amb nosaltres al centre d'acolliment, se'n van a dormir a la furgoneta que està dos carrers més enllà. És clar que els podem dir que vagin al Roure, on els deixaran dormir, o a un altre centre, però el menor se'n va i torna. Va o li porten i se'n torna. Si no comencem a modificar estructures, aquests menors entraran en un procés de fort deteriorament (que ja comencem a detectar). Els que abans eren nens de carrer, ara són els amos del carrer. Perquè les respostes que se'ls ha donat no han estat moltes ni idònies. El Jaume ha dit abans que no es parlaria de competències; a mi em sap greu però crec que s'hauria de parlar d'incompetències.

En el tema de la llei no hi entraria. La llei és molt clara. Les lleis internacionals són molt clares. Són menors que no tenen un arrelament o una referència familiar o de pàtria i, per tant, les lleis internacionals diuen que allà on es trobi aquest menor, l'ha de reconèixer la societat. El menor és del lloc on es troba.

Si entrem en el tema de les lleis, trobem el rerafons autèntic del problema: la Llei d'estrangeria. Quina és la gran por de poder reconèixer dos o tres-cents menors al nostre territori? Aquells que van votar a favor de la Llei d'estrangeria aixequen les orelles dient que si en reconeixem tres-cents, en vindran mil i acabarem reconeixent-los tots. És clar, tornem un altre cop a les contradiccions. I és que si no es reconeixen, continuaran venint els mil i la morbositat no estarà en els que tenim aquí, sinó en els que moren a les *pateres* i a sota dels camions. Així anem un altre cop a l'arrel autèntica del problema.

Voldria tornar al tema de les competències i de les incompetències. Sí que és veritat el que ha dit el Sr. Ramon Buscallà que la solució no la té ningú. Qui tenia la solució a l'escolaritat fa dos o tres-cents anys? No la tenia ningú. És qüestió de començar a modificar esquemes. Nosaltres sempre hem dit que la gran errada –o una de les grans errades que es

detecten– és que si aquests menors venen escapats de centres on no volen estar, el primer que s'ha de canviar perquè no s'escapin és el tipus de centre.

De la fase de trànsit al centre d'acollida

Sempre hem parlat de crear una fase de trànsit. Això vol dir crear un procés, un parèntesi –diguem-li com vulguem– en el qual el menor vagi adquirint una sèrie d'hàbits, es vagi sentint no agredit, es vagi sentint cada cop més reconciliat –perdoneu-me el terme mongívol– i més estimat per la societat, vagi sentint cada cop més caliu. Hem de crear una fase de trànsit que inclogui el contacte, la participació d'aquest menor en les petites activitats lúdiques esportives i formatives del centre, la possibilitat de tenir un àpat diari, la de dutxar-se, la de tenir una documentació provisional, un referent adult –no un policia secret adult–, algú que l'encamini cap a l'activitat, que li demani què necessita. Una situació de trànsit per després passar a una fase d'emparament definitiu i aquí sí que entrariem a comentar el tipus de cases d'acollida que es poden tenir. Però és molt important passar primer per la fase de trànsit per poder passar a la fase de la casa d'acollida.

Sense oblidar el motiu pel qual hi ha anat, què ha d'oferir aquesta casa d'acollida? Hem de tenir en compte que aquests nois han vingut per buscar treball, a vegades per trobar una documentació de manera més fàcil que en altres països de la Comunitat Europea. Aquesta casa d'acollida els ha d'oferir un procés formatiu laboral. Evidentment, abans del procés formatiu laboral ha d'haver-hi una alfabetització, un coneixement bàsic de la llengua. Un procés formatiu laboral en un règim obert, on el menor no es vegi en cap moment tancat. I també continuar tot un procés d'adquisició d'hàbits socials i d'hàbits en el treball. Finalment, hem d'oferir l'emparament

definitiu, una documentació definitiva d'aquest menor per accedir al mercat laboral, una qualificació del seu procés d'aprenent.

IV. REFLEXIONS DES D'UN CENTRE DE MENORS

ÀNGEL MARCÓ

Nens de carrer aquí, amb família allà

M'agradaria dir-vos que fa pocs dies vaig estar al Marroc. Vaig anar a Casablanca a visitar una associació que es diu Bayti. Em vaig passejar pels barris dels nois que puc tenir també en el meu centre i vaig voler conèixer *in situ* la seva realitat.

Us diré que els nens magrebins que tenim aquí, a casa nostra, al Marroc no són nens del carrer. Un tant per cent elevat són nens de famílies normalitzades, que surten a l'aventura. Al meu centre tinc una tercera part de nois magrebins i des que vam obrir el centre fa deu anys, sempre n'hem tingut. Vaig voler anar a veure l'entorn d'on provenen. Dóna la casualitat que Casablanca és un dels llocs d'on nosaltres sempre hem tingut nois, excepte un de Tànger. Per tant, vaig voler visitar els professionals, els educadors socials que estaven a Bayti i ells em van portar pels barris. Em van portar a veure els nens del carrer i em van preguntar si veia aquells nens amb prou coratge com per marxar al meu país. Certament em costava de pensar que aquells nois tinguessin la força suficient per fer-ho. Estaven tots amb la cola, molts d'ells en un estat força deteriorat. Jo no els veia capaços d'emprendre aquesta aventura.

Els nens de carrer marroquins que tenim per les nostres ciutats no són pas nens de carrer al seu país. La majoria són nens de famílies normalitzades que han vingut al nostre país a guanyar diners per ajudar les seves famílies i no marxaran si no aconsegueixen una feina, la documentació i el seu objectiu inicial, que és el que va fer que sortissin. I tot això malgrat les

restriccions dels governs europeus, les dificultats que tenen a l'hora d'obtenir la documentació necessària i el risc del transport clandestí que fa que arribin fins aquí en *pateres*, com a polissons en vaixells, en camions de transport, etc. El deteriorament dels nens del carrer al Marroc és tan greu, que no s'atreveixen ni tenen prou força per viatjar fins als nostres països. Tots els que tinc tenen referències familiars, almenys a mi m'ho han dit.

Cada matí, quan els nostres infants es lleven i després de rentar-se i esmorzar bé, es posen la motxilla a l'esquena i marxen cap a l'escola. Però a l'Àfrica, a l'Àsia o a Amèrica Llatina, cent o dos-cents milions d'infants, després de llevar-se i sense esmorzar res o gairebé res, surten de casa seva per afrontar una jornada de treball que pot durar fins a 18 hores. Molts infants treballen i no és pas estrany que morin per nosaltres.

El *buscar-se* la vida, per aquests infants i adolescents, és una paraula que acostumen a utilitzar freqüentment. Us convido a llegir el llibre que porto aquesta tarda, *Sobre la piel de los niños: su explotación y nuestras complicidades*³. Però el cert és que la majoria dels infants i adolescents dels països del sud que vénen a instal·lar-se a casa nostra aquí no són pas persones en edat laboral i ells no entenen que tinguem lleis diferents. Avui, els mitjans de comunicació i els mitjans audiovisuals arriben a aquests països i mostren als seus ciutadans les meravelles i totes les comoditats de la societat de consum dels països del nord. Si som tant desenvolupats, si es viu tant bé en els nostres països, ciutats i pobles, si els nois i noies de la seva edat viuen en l'abundància, per què ells i elles no poden tenir les mateixes coses?, per què no han de gaudir d'aquesta societat de l'abundància? És normal que vulguin

³ Editorial Acción Cultural Cristiana. Madrid 1996.

sortir dels seus països, que surtin i fins i tot empentats per la família, perquè d'aquesta societat no sols podran gaudir-ne ells, sinó que fins i tot poden fer extensiu el benestar a la resta de la família.

La Llei d'estrangeria com a rerafons per a éssers virtuals

De l'any 1979 fins l'any 1983, vaig ser delegat de migracions de l'arquebisbat de Barcelona. En aquella època no hi havia ni SOS Racisme, ni tantes associacions. Va començar –em sembla– el CITE amb CCOO. Vaig estar convidat pel governador a discutir el projecte de Llei d'estrangeria que en aquell moment la UCD va començar a tramitar. Va ser un projecte de llei més progressista que la del partit socialista. No va tenir èxit perquè de seguida van guanyar les eleccions els altres. Que la Llei d'estrangeria és un inconvenient molt gran, segur. Certament, és el que pot frenar les actuacions de moltes administracions perquè la llei està per complir-se.

El dia 22 de febrer de 1997, a París i a moltes altres ciutats de França, es van manifestar contra el Projecte de Llei Debré sobre l'entrada i la residència dels estrangers a França. Per què aquestes lleis? Aquestes lleis es fan perquè en general tenim tendència a desconfiar d'aquell i aquella que és diferent, per exemple un estranger. Però la naturalesa espontània dels nens no és racista. Un nen no neix racista. Si els pares o els qui té més a la vora no li han ficat al cap idees racistes, no hi ha cap motiu pel qual ho hagi de ser. Tot depèn de l'educació que rebim els nostres infants.

Què és un estranger? La paraula estranger ve d'estrany, que vol dir de fora, exterior. Designa aquell que no és de la família, que no és del clan ni de la tribu. És el qui ve d'un altre país, proper o llunyà, a vegades d'una altra ciutat o un altre poble.

Aquest fenomen és l'origen de la paraula **xenofòbia**, que significa hostil als estrangers, a tot el que ve de l'estranger.

A tots els qui esteu aquí i us dediqueu a l'educació o teniu relació amb el món de la infància i l'adolescència us convido a fer la lectura d'un llibre que ens pot ajudar força a educar cap a la societat multicultural, multiètnica, multiracial: *El racisme explicat a la meva filla* de Tahar Ben Jelloun ⁴.

L'any 1995 vam celebrar a nivell Europeu la "Campanya Europea de la Joventut contra el Racisme, la Xenofòbia, l'Antisemitisme i la Intolerància" i des d'aquest any, una de les paraules que tothom l'utilitza pensant que és una paraula progressista és la paraula tolerància. Fa poc temps vaig sentir una persona que va dir que la tolerància és la cara amable de l'odi. No hem d'educar per la tolerància, hem d'educar per estimar.

A partir de l'experiència de molts dels països de la Comunitat Europea que des de fa anys estan acostumats a rebre immigrants, penso que no hem de caure en els mateixos errors. Hem d'acollir aquelles experiències positives i rebutjar les negatives. Per què actualment molts joves i adolescents fills d'immigrants de les poblacions o barris perifèrics de les grans ciutats de França, Alemanya o Anglaterra es mostren especialment violents i mostren el rebuig cap a la resta d'aquella societat en la qual han nascut, crescut i s'han educat? La resposta no és simple, però crec que un dels motius pot ser que el rebuig que durant anys han rebut de la societat dominant ha fet que es tornessin en contra d'aquesta societat.

Però el que és alarmant és que nosaltres no estem pas aprenent de les experiències d'aquells països europeus que tenen més immigrants que el nostre. Lamentablement, hem de veure als mitjans de comunicació la denuncia feta per la Fiscalia de

⁴ Editorial Empúries. Barcelona 1998.

Menors de Madrid contra l'Insalud i alguns Serveis de Salut en descobrir que *tenen un problema i no l'han resolt*. O que fa uns dies un jove de 20 anys va morir a Manresa per falta d'assistència. Assistència que es va atrevir a demanar durant les 24 llargues hores que va estar agonitzant, sol, fins a morir per falta d'insulina. Necessitava atenció continuada per ser diabètic, però... li faltava un paper: no tenia permís de residència i, per tant, no podia aspirar a què en qualsevol ambulatori li fessin el diagnòstic, el controlessin i li tractessin regularment la malaltia. Únicament tenia dret a rebre tractament d'urgència quan patís un coma diabètic i poca cosa més, segons les normes vigents de la *sagrada* Llei d'estrangeria.

És curiós que els estrangers puguin estar inscrits en el cens dels ajuntaments (empadronats), però que no siguin residents a Catalunya perquè no tenen el Permís de Residència. Són *éssers virtuals*.

Tot just acaba de començar la nostra incapacitat

Ens confessem incapaços d'entendre unes normes, unes mesures que ens semblen injustes, cruels i absurdes. Pot algun expert explicar-nos per què donar un tractament adequat a una persona asmàtica *que viu aquí* dependrà del lloc on ha nascut, de l'edat que tingui o de si té o no té papers? Si és menor o té els papers en regla, podrà anar al seu ambulatori (CAP) quan ho necessiti per rebre el tractament adequat. Però si demà compleix els 18 anys o bé no ha pogut obtenir o renovar el seu permís de residència, l'única sortida que li queda és sofrir durant uns dies les crisis de *baixa intensitat* fins que *tingui la sort* que s'aguditzin tant, que pugui anar a urgències i ingressar en un hospital. Un cop s'hagi superat la crisi, cap a casa i tornem a començar. La Generalitat i l'Insalud afirmen estar

estudiant mesures per reconèixer, a la pràctica, el dret a l'assistència sanitària d'aquest col·lectiu.

Ara hem analitzat la sanitat, però si agafem aspectes com la vivenda, l'educació, la cultura,... no funcionen pas millor. Els estrangers a casa nostra ho tenen magre i si són menors, no poden entendre aquestes lleis absurdes, ridícules, racistes, xenòfobes, inseqüents, incoherents de lògica, que els savis d'aquests països tant desenvolupats com el nostre creen i inventen.

Si a Catalunya tenim traspassades totes les competències de menors, per què resulta tant difícil legalitzar als menors que han arribat? Acaba de signar-se l'*Acord Interinstitucional i Compromís per millorar la resposta al Problema Social de la Immigració de Menors i Joves Indocumentats en situació d'Alt Risc Social* (Barcelona 9 de març de 1999). Signen l'Honorable Conseller de Governació, l'Honorable Consellera de Justícia, l'Excma. Sra. Delegada del Govern a Catalunya, els Ajuntaments de Barcelona i Santa Coloma de Gramenet –l'Excma. Sra. Eulàlia Vintró i l'Il·lma. Sra. Manuela de Madre–, i per la Fiscalia l'Excm. Sr. José M. Mena, Fiscal en Cap del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya.

Només l'he llegit una mica per sobre, sense profunditzar el que és mereix. Pot ser un document de bones intencions o no, però si creiem que amb el document quedarà resolt el panorama que se'ns presenta, estem ben apanyats. Aquesta immigració només ha fet que començar i no creguin els polítics que l'aturaran. No es pot aturar. El sistema no funciona i, ens agradi o no, mentre no modifiquem la base, el *problema* anirà en augment.

Una altra pregunta que hem faig és per què es permeten adopcions internacionals però quan els adolescents d'aquests països del sud vénen sense aquell control que l'administració

estatal vol fer i ens trenquen els nostres esquemes de societat organitzada posem el crit al cel i llavors volem actuar amb contundència. L'anàlisi s'ha de fer, i cal veure amb quin grau de perversió en el nostre subconscient ens apuntem al "Club dels països que estem per sobre del bé i del mal". No serà que veiem els pobres com un perill per aquesta Europa de progrés, desenvolupada, benestant, pou de la ciència, la cultura, la saviesa i la democràcia?

Volem protegir-los realment o darrera d'aquesta protecció és el control el que ens preocupa?

La sinceritat de les institucions és sovint dubtosa però en aquest punt hem de dir que l'Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet no s'amaga pas de parlar amb claredat. Des de l'Àrea de Benestar Social marca com a primer objectiu de l'*Estratègia d'intervenció immediata davant del problema dels menors immigrants sense referències familiars* el següent: «Instaurar i potenciar mecanismes que facilitin el **control** del problema dels menors immigrants sense referències familiars que es mouen a la nostra ciutat». Aquí entra la policia local i la coordinació amb la policia nacional.

Una de les coses que em fa molta por és la qüestió del control policial. Jo sóc educador i, per tant, no puc ser un aliat de la policia. La policia no és el meu amic. Jo la respectaré, procuraré no posar-li pals a les rodes en la seva feina... però si els nois em veuen gaire aliat amb ella, perdran confiança en mi. Quan ve la policia al centre, per exemple, i em demana veure la fotografia d'un menor determinat, jo li dic que no li puc ensenyar si no em porta una ordre judicial. Jo no col·laboraré mai amb el policia. Ha de veure que jo no el rebo tan bé com

rebo a la gent. No el tracto malament, però no el deixo entrar mai.

Com a educador social, he de dir que el dia que els menors em vegin col·laborar amb les forces d'ordre públic en referència a la seva situació, aquell dia més val que deixi de ser educador perquè el més segur és que perdi la seva confiança i, aleshores, m'hauré de dedicar a qualsevol altra feina.

Jo no treballaria en un lloc on em diguessin que el meu primer agent serà la policia nacional i la policia local. Quan em demanen si m'estimo més anar a buscar el menor a la Direcció General o que me'l portin en cotxe des d'allí o que ho facin els mossos d'esquadra, sempre m'he dit que era millor anar-lo a recollir, perquè per al menor tindrà un aire diferent i se sentirà acollit. Si es tracta d'un noi que s'ha trobat molt bé al centre d'on ve, mirem que vingui un dia a dinar amb el seu tutor, que vegi la casa i després fem un procés molt més lent.

No és que tingui una vareta màgica, però una de les coses que jo procuro fer el primer dia que arriba el noi és que no em vegi ni amb un bolígraf ni amb un paper per anotar, perquè això podria generar-li la primera desconfiança. El que faig primer és començar a trencar el gel saludant-lo, interessant-me per ell i convidant-lo a prendre alguna cosa.

L'infant o l'adolescent que ve d'un país estranger el primer que vol és una feina i estar documentat. Certament, una gran part dels seus problemes queden així resolts, encara que hem de dir que no tots. També és convenient que adquireixi confiança en els professionals que l'han d'atendre i que aquests professionals tinguin un grau important de coneixement del seu país, del seu medi cultural i respecte per la seva religió, fe o creences. Crec que hem de ser més sensibles en l'acolliment i si ho hem de ser amb els nois i noies d'aquí, amb els nois i noies estrangers amb més motiu, perquè els pot costar més.

Ferides més grosses que les de la institució

Sobre la por a la institucionalització, jo diria que els nois i noies estrangers corren el mateix perill que els d'aquí i, fins i tot, ens han demostrat que tenen un grau d'autonomia molt més fort. És per això que la institucionalització em fa por però només relativament, perquè un cop has dit a aquests nois estrangers d'anar al consolat i començar a tramitar el passaport, quan ja tenen el número de NIF de la subdelegació del govern..., en aquell moment són ells que tenen ganes d'agilitzar el procés i començar a viure una situació molt més normalitzada.

Com a educadors ens veiem en la necessitat de manifestar que l'atenció als menors o adolescents segueixi els mateixos criteris tant per als immigrants com per als autòctons; que trobin uns professionals a qui confiar els seus problemes i les seves angoixes. Hem d'estar molt propers a ells i fer de pont entre les autoritats i el menor.

M'agradaria concloure amb un proverbi xinès que diu que «la vida d'un nen és un tros de paper en el qual tothom hi deixa un senyal». Però, potser, els senyals que deixem sobre aquests nens no són pas d'amor. I aquí difereixo d'en Marc quan diu que empra un *llenguatge mongívol*: jo estimo aquests nois i no em sap greu dir-ho. Seria un brètol si després d'estar un any o dos amb ells no els estimés. I si això és ser monja, doncs sóc monja de clausura. Aquests nois, a vegades, tenen ferides que no s'han fet en el seu país d'origen sinó al llarg del camí, com a conseqüència de la manera com els han tractat. Aquestes ferides són les que mutilen. Pateixen aquesta condemna perquè són dèbils, molts cops indefensos i molt fàcilment explotables.

V. MÉS IDEES A PARTIR DEL DEBAT

Deixar la infància a cops de competència i lluita per sobreviure

Dris Bouissef

Me llamo Dris y soy marroquí. Estoy en una asociación donde hemos intentado hacer algo con los chavales y la verdad es que es muy difícil. Pero no voy a hablar de esta experiencia, sino que voy a seguir el hilo de Marc y Àngel, y hablar de algunas cosas que se han dicho aquí explicándolas desde mi punto de vista.

Comencemos por la cuestión de la identidad. Si entendemos por identidad una carta, una cartilla, un nombre, etc., es evidente que jamás podremos ir al fondo de cualquier problema social que tengamos ante nosotros. La identidad es una cosa muchísimo más importante, más profunda. Es todo lo que lleva una persona, sea quien sea, en su cabeza. Todo lo que piensa.

Yo de pequeño también viví como estos menores que vienen. Viví con menores que estaban en la calle aunque yo no estaba en la calle. Los conozco un poco por experiencia personal y por algún pequeño contacto que he tenido con ellos también aquí en Cataluña. La experiencia de estos chavales los marca, como ha dicho Àngel, profundamente. Sacan balances muy importantes de esa experiencia de vida durísima. Desde pequeños viven una intensa, una profunda, una violenta competitividad porque tienen que *buscarse la vida*, no cuando vienen aquí, sino ya desde que están allá. ¿Con quien compiten? Con la gente mayor. La gente mayor, evidentemente, también tiene que buscarse la vida. Es la situación general del país. En esa competitividad, el que pierde, el que recibe palos, es el pequeño. Cuanto más pequeño y más débil,

más recibe. Esto tiene una primera consecuencia: se hacen adultos demasiado pronto; y una segunda consecuencia: no creen en los valores de los que les podamos hablar (solidaridad, justicia, etc.). Este es el fondo de su identidad. Si no comprendemos esto, jamás comprenderemos a estos chavales.

Cuando hablamos de proteger y de intervenir con estos chavales, debemos comprender que lo prioritario es ganar su confianza. El adulto es un enemigo para todos estos chavales, es un enemigo potencial o real. Hay que convencerlos de que puede ser de otra forma.

En segundo lugar, hay que recordar que ellos tienen una identidad. Alguien –no sé quién– dijo que no tienen identidad. Sí que la tienen. Creen en una religión, tienen unas creencias y se agarran fuertemente a esa religión porque no tienen nada sobre la tierra, salvo eso. Creen en algo que no está aquí con ellos pero que es justo, que será justo y que algún día quizás les dé eso de lo que carecen ahora. Cuando vienen aquí y se encuentran con una realidad que es mucho más dura, se agarran a su religión de manera todavía más fuerte. Por lo tanto, esto hay que trabajarlo. Todas estas deformaciones que se han ido –digamos– desarrollando en su manera de ser, en su identidad, son cosas que hay que trabajar.

Carme Alemany

Soc sociòloga. A mi em xoca que parleu de nens. A l'Àfrica, sigui als països del nord o als del sud, quan els nens tenen 14 anys ja no són nens, ni molt menys. Justament, la inserció al treball dóna pas cap al món adult. Per tant, a mi em sembla que les anàlisis que fem d'adolescents i de nens no serveixen. És a dir, serveixen des de la nostra cultura però no serveixen en absolut des de la seva. Voldria insistir també en què el fet que no tinguin papers no vol dir que no tinguin una cultura i unes arrels, i han viscut en aquesta cultura fins fa molt poc. De

la mateixa manera que si els nostres adolescents anessin a un altre país, tampoc podríem dir que no tenen identitat, que no tenen unes arrels. Els termes de referència han de canviar i ha d'haver-hi aquest pont entre un bon coneixement del lloc d'on procedeixen. És la única manera, a mi em sembla, de poder fer una certa inserció dintre d'un marc cultural completament diferent.

D'altra banda, també m'ha xocat la invisibilitat en termes de gènere. Sembla que només parlem de nois. Bàsicament són nois, però jo crec que també hi ha noies. A mi em sembla que sí que hi ha noies arribades, encara que potser no són de carrer. Parlem de nois perquè el que hi ha és el fantasma de la delinqüència darrera, però també hi ha noies que arriben. Hi ha, per exemple, dominicanes que potser no arriben de la mateixa manera i no estan al carrer, però sí que hi ha també arribada de població femenina que es pot trobar en les mateixes circumstàncies.

Fathiha Benhammou

Treballa al Grup de Fundacions FUS i voldria fer dues petites aportacions.

Em sembla molt bé que s'intenti portar la gent de Bayti perquè segur que els seus educadors de carrer tenen moltes aportacions a fer, però penso que aquí també hi ha un cúmul de gent informada, de *segona generació*, fills de famílies establertes a Catalunya. Aquesta gent està formada i segurament poden fer aquesta mediació, aquesta tasca d'educació des de dos punts de vista ben diferents: un com a persones que tenim la cultura d'origen –la cultura marroquina en aquest cas– i d'altra banda, també tenim la cultura del país d'acollida – en aquest cas la catalana.

Una altra cosa que volia comentar és el cas de les dones. Ara comença a haver-hi dones de segona generació, filles de famílies establertes a Catalunya, que estan marxant de casa, d'arreu i que estan vivint també al carrer. El que sí que és cert és que dones o noies adolescents que vinguin del país d'origen com ho fan aquests nois desemparats que són al carrer no n'hi ha, perquè el rol que dona al noi i a la noia la cultura d'origen és molt diferent.

De la flexibilitat al dret especial

Jordi Cots

Sóc l'adjunt al Síndic de Greuges per la defensa dels drets de l'infant. Represento, per tant, una institució, però com que estem entre amics voldria parlar amb franquesa i simplicitat.

Vaig ser a Casablanca pocs dies abans que l'Àngel Marcó. Només hi vaig estar dos dies i mig i van ser absolutament insuficients per comprendre el treball d'aquella gent.

Com que jo represento una institució, em va saber molt greu no poder-hi anar com a membre d'una ONG. No tenim la facilitat ni la flexibilitat d'una ONG. Dic això perquè vinc del camp no governamental encara que estigui al Síndic des de fa dos anys i fins i tot el meu amic Ramon Buscallà suposo que entendre que digui que em sap greu que la DGAI no pugui ser una ONG. És a dir, que no pugui actuar com una ONG perquè, realment, el tipus d'acostament que necessiten aquests nois demana la flexibilitat que una ONG pot tenir.

Estic d'acord amb el que ha dit en Marc sobre el tipus d'acostament que cal fer i sobre l'etapa de trànsit. Si tots els que representem una institució poguéssim ser una ONG, ens oblidaríem de tots els problemes de lleis. Ja sé que no podem

evitar-ho, però hauríem de fer aquest esforç de flexibilització per poder-nos-hi acostar, perquè si no, això se'ns continuarà escapant. Això és el que vaig intuir, simplement intuir, en els dos dies i mig que vaig ser a Casablanca.

Ho dic moltes vegades i si hi ha algun educador de carrer aquí suposo que no s'enfadarà: vaig conèixer als nostres educadors de carrer de fa vint anys, però hi va haver un moment que en lloc d'estar al carrer van passar al darrera d'una taula de despatx. Em sembla que hauríem de tornar a recuperar l'estil de treball en *medi obert*. Penso que si recuperéssim aquest estil i acceptéssim aquesta etapa de trànsit, podríem treballar molt millor amb ells.

Laura Díez

Sóc professora de la Universitat de Barcelona i també formo part del grup d'estudis sobre immigració d'aquesta Universitat. Potser per la meva deformació professional a mi m'agradaria fer una reflexió més aviat de tipus jurídic, recollint totes les qüestions sociològiques i culturals que, òbviament, han de complementar les qüestions jurídiques o les qüestions jurídiques que han de complementar la qüestió sociològica.

Com a punt de partida, a mi m'agradaria dir que el tractament dels menors immigrants no crec que hagi de ser un tractament de dret excepcional. No ha de ser un dret excepcional perquè els menors immigrants són menors –com ha quedat ben clar en les intervencions prèvies a la meva–; perquè el que fan és perpetuar no només la diferència, sinó la discriminació. Tampoc crec que hagi de ser un dret excepcional perquè, com s'ha comentat, afavoreix que l'Administració actuï a cops de premsa, fent regulacions excepcionals davant de problemes concrets que sorgeixen sense haver reflexionat molt abans sobre allò que cal fer. Per tant, dret excepcional no, però dret especial potser sí.

Crec que faria falta una modificació, per exemple, de la Llei del menor que ja havia apuntat en altres ocasions el Síndic de Greuges i l'adjunt del menor, el Sr. Cots. Una modificació de la Llei del menor per recollir totes les especificitats que han sorgit en el debat. Per exemple, recollir aquesta fase de trànsit a la que feia referència en Marc. Recollir aquesta formació professional que els immigrants menors requereixen especialment, però mirant que no sigui una regulació especial que, per exemple, permeti el treball dels menors immigrants en diferents condicions als menors que tenen nacionalitat espanyola. El fet de que un menor només treballi, moltes vegades vol dir que no s'educa i no pot inserir-se a la societat en la qual ell vol participar i té tot el dret de fer-ho.

Hi ha un segon motiu que crec que també és important tenir en compte i que afavoreix o faria necessària aquesta regulació especial: com acabem d'arreglar el problema que el menor immigrant als 18 anys pot esdevenir un immigrant il·legal? Què fem? Els donem la nacionalitat i això provocarà una allau d'immigrants menors? O potser no provocarà més allau de la que ja tenim ara? Potser això és una fal·làcia i l'única cosa que es vol és negar la nacionalitat a aquestes persones utilitzant aquesta excusa? Aquest és un problema de fons important i crec que requereix un debat polític que, per desgràcia, més enllà d'aquest tipus d'iniciatives no existeix.

Per últim, crec que és necessària també una regulació especial en relació als immigrants per una qüestió que també ha sorgit al debat previ: les mesures de protecció-control. S'intenta protegir aquests immigrants menors documentant-los, però aquesta documentació pot ser perjudicial per a ells quan arribin als 18 anys perquè això significarà que els expulsaran i els retornaran al seu país. Aquestes mesures de protecció també poden suposar una sèrie de fitxers amb unes dades que poden afectar la intimitat d'aquests menors i que l'Administració, en

principi, garanteix que es destruïran quan arribin als 18 anys. Però, hi ha mecanismes que garanteixin que els fitxers que recullen aquestes dades es destruïran? Són qüestions que poden estar connectades amb els menors nacionals però, en el cas dels immigrants menors, plantegen unes característiques molt especials i la legislació les hauria de recollir.

De la connexió al carrer al procés de trobar feina

Maite Mauricio

Sóc educadora social del Centre d'Acolliment diürn per a menors magrebins Al-Cantara de Càritas Diocesana.

Agraeixo a en Jaume Funes que hagi recordat que també altres adolescents fracassen als centres. Per a nosaltres, aquests nois són adolescents abans que tot. Adolescents abans que marroquins o nois de carrer. D'entrada són adolescents amb unes expectatives. A més, no són un grup homogeni; hi ha una individualitat i unes característiques personals a tenir en compte.

En relació al treball de carrer, hem de dir que el nostre projecte pensava molt en això: treball de carrer, una fase d'espera i d'acollida, i després un procés. Què ens trobem? Dificultats. El treball de carrer sempre és interessant si és real i no burocratitzat per les estadístiques a presentar. Malauradament, moltes vegades les estadístiques justifiquen que aquell professional no hi sigui. Això és un parany perquè s'ha de fer informes, s'ha d'introduir les dades individuals a l'ordinador,... si no, l'any que ve no hi haurà pressupost.

A més, cap a on va aquest treball de carrer si no hi ha recursos posteriors? Hem de poder oferir un després. El mateix passa amb el procés formatiu –estaria molt d'acord–, però cal anar

amb compte perquè al procés formatiu també li hem de donar sortida... i la sortida és el treball.

Majoritàriament, nosaltres estem treballant amb nois de 17 anys. Els processos no són tant ràpids com el temps i ens trobem que aquests nois arriben a la majoria d'edat sense acabar el procés, no tenen aquella sortida i es converteixen en majors d'edat sense documentació. Per tant, si els estem demanant que s'identifiquin, com s'utilitzarà aquesta informació que tenim dels nois en el moment que siguin majors d'edat? Aquesta és la por que ells tenen. Quan hi ha un acompanyament quotidià, quan estàs allà, realment ets un referent. L'educador es converteix en un referent i a vegades et donen més informació de la que voldries tenir. A nosaltres això ens preocupa moltíssim perquè no podem donar garanties de què aquesta identificació no s'utilitzarà en contra seva. És un perill, se'ls està posant en situació de risc, de risc de deportació, i això s'ha de poder protegir.

En relació als centres residencials, fins a quin punt podem obligar un noi a estar al centre? Un dels nois d'allà em deia que el motiu pel qual s'havia escapat d'un centre de diagnòstic era que considerava que vulnerava el seu dret a la llibertat perquè ell havia vingut aquí a ser lliure. No era un raonament descabellat, ens està fent la crítica a aquest sistema de protecció que tenim. Malauradament, ens estem trobant que molts dels nois fracassen no en els centres residencials educatius, sinó ja en els centres inicials d'acollida i diagnòstic, perquè hi haurien d'estar un mes i mig i no hi estan.

En aquests centres estan sota control. Si surten, ho fan acompanyats sempre d'un educador. Per a un adolescent de 17 anys que vol tenir novietat, que vol fer com tothom, que vol sortir algun dia de marxa, això és inadmissible. Per desgràcia, ens estem trobant que molts dels nois que han arribat a acceptar les mesures s'escapen i els tornem a tenir al nostre

centre. (Val a dir, que no són els únics que fugen perquè també ens n'arriben de *nacionals*). Trobar la solució és difícil i ens tocarà a tots, però està clar que si no hi ha acompanyament d'un procés educatiu real, a aquests nois no se'ls pot oferir res.

Mohamed Chaib

Soc de l'Associació Sociocultural IBN BATUTA. Tenim una experiència de dos anys en la formació i la inserció laboral de joves de segona generació que estan aquí. Evidentment, no és la mateixa situació –ja ho sabem– però també tenen en la seva tarja el *no autorizado a trabajar en España* malgrat que els seus pares visquin aquí. Hem arribat amb un acord amb la subdelegació del govern de manera que nosaltres podem formar i fer la tutoria de tots aquests joves que tenen a la tarja *no autorizado a trabajar en España*. És a dir, podem fer el seguiment d'aquests nois perquè trobin una feina, els portem directament a l'oferta de treball d'un restaurant o de qualsevol altre servei. De moment, com a mínim, ja poden començar a treballar.

Quant als menors sense documentació, s'ha parlat moltes vegades d'un salconduit. Crec que és l'Administració la que s'ha de pronunciar en aquest sentit. Nosaltres tot el que podem fer i fem es refereix a la formació i la inserció de menors que, tot i no ser indocumentats, són joves amb una situació jurídica semblant. És a dir, encara que estan aquí els seus pares, no poden tenir un permís i no poden anar a treballar si no tenen un permís de treball abans.

Apostar per una protecció flexible que permeti formes de subsistir i buscar-se la vida

Eduard Sala

Treballo a Càritas Diocesana de Barcelona. Estem davant d'un tema que tots reconeixem que és molt complex. Hi ha una certa tendència sempre a buscar el culpable. Aquí s'hi barregen temes de tipus jurídic i hi ha una legislació interna que també acota i restreny, no només per aquest tipus de menors, sinó també per qualsevol adolescent que no es deixa ajudar.

Tots tenim moltes excuses, les que vulguem, per no treballar aquest esglaó de trànsit entre el carrer i el circuit normalitzat. Tots tenim mil i una excuses per no ficar-nos-hi de manera seriosa. Vull entrar només en aquest esglaó de trànsit. Estem parlant d'això des de fa molt temps. Jo em sento molt esgotat de parlar d'aquest tema, perquè tinc la sensació que al final acabarem muntant-ho malgrat a la llei. Això que no ha passat encara pot arribar a passar: que ens acabem muntant la vida malgrat la legislació. Molta gent fa temps que estem parlant d'aquesta necessitat de flexibilitat, no només per aquests xavals, sinó per aquells que fugen dels centres i que estan en situacions de risc o similars. Que no estant en situació de desemparament, que estan en una situació de risc, que no tenen no sé quin diagnòstic i que no han entrat en el circuit que tenim dins de la Direcció General d'Atenció a la Infància, que és un circuit que està ben pensat, però que per aquest tipus de població no funciona.

Quan diem que cal aquest circuit de trànsit, hem de recordar que quan hi ha hagut iniciatives dins de la mateixa Administració –el SAAEMI, per exemple– per intentar tractar de manera diferent aquests menors, s'han trobat igualment que parteixen d'una fal·làcia inicial: creure que la majoria dels menors que tots coneixem entrarà al circuit residencial. Per molt que nosaltres ens ho imaginem, la veritat és que no hi entraran mai.

Tal com està ara el sistema, o bé tens nois dolços i bonics que poden entrar per aquesta via *saaèmica* o no hi ha res a fer.

Podem partir ja d'una vegada de la idea que la majoria d'aquests xavals no entraran al circuit residencial? L'alternativa és o carrer o apostar per uns recursos de trànsit que comporten un gran risc, perquè que deixin de delinquir no ho aconseguirem. És clar, mentre no els assegurem les garrofes, mentre puguin mantenir-se i emancipar-se, es continuaran buscant la vida com han fet fins ara.

Diria més: apostem per assegurar les pernoctes per aquests xavals en llocs més o menys decents; apostem malgrat que després, quan sortim del centre, et *xorissin* un no sé què i es busquin la vida com puguin; en definitiva, apostem per començar a facilitar-los espais de confiança on es puguin moure amb altra gent, perquè puguin començar a formar-se amb un curs ocupacional amb futur. Tinguem clar que no ens en podem fer responsables. Quan es diu *busquem-li un pare o a veure qui és el guardador?*, en realitat s'està dient *qui és el responsable d'aquests xavals si fan alguna cosa o els passa alguna cosa?* Doncs potser no en podem ser responsables ningú. I això no és una cosa que dic ara, ho he dit altres vegades en altres espais de debat. Ens l'hem de jugar perquè allò que realment estem oferint és el carrer o res, perquè l'alternativa que oferim és res.

Estic convençut que si en aquests moments aquí hi hagués – des del punt de vista de l'Administració– el jutge, el fiscal o el qui sigui, segurament diria «sí, però si passa alguna cosa, a veure qui en respon?». Com a Càritas Diocesana, jo subscriuria el que vulgueu perquè no us vinguin a buscar, per dir «tots ens fem responsables de no ser responsables del que facin aquests xavals en aquest període de trànsit». Tots ens fem responsables però *juguem-nos-la* perquè no farem res. Podrem parlar... estem a 21 d'abril i portem parlant d'aquest tema moltes de vegades. Tothom hi pensa però no acabem apostant per res.

Perquè aquests xavals puguin dormir, nosaltres tirem endavant un centre que estava pensat pels sense sostre i en el qual ara reservarem unes places. Per no jugar-nos-la, per ara les destinarem, als que ja són majors d'edat. Ara mateix, des de Càritas estem pagant pensions per als que són majors d'edat, però si ens n'afartem, al final acabarem sortint als diaris com a «corruptores de menores... que han tenido chavales en pensiones menores de 18 años». Perquè si no sorgeix una alternativa, ho acabarem fent.

Fins i tot ja tenen un cert ofici i alguns són segona generació

Mercè Darnell

Estic al Centre d'Acolliment diürn Al-Cantara. Voldria ressaltar només tres o quatre coses que he detectat amb els menors que hem conegut. Quan hem pogut parlar amb aquests nois i hem pogut construir la seva història personal, hem constatat que realment provenen de famílies del Marroc força normalitzades i que molts han treballat allà i vénen aquí amb una experiència laboral prèvia. Coneixen un ofici: molts han fet escaiola o han treballat en el món de la carnisseria o en el món de la construcció... no són nois que vénen aquí sense saber fer res.

També és cert que ser aquí i haver de sobreviure suposa que comencin a tenir molts problemes de petits delictes. Tenen molts judicis de faltes i altres que ja no són de faltes; i si no comencem a trobar alternatives perquè no hagin de continuar amb aquesta activitat de supervivència, als divuit anys seran a la presó i no ens haurem de preocupar ni per la seva documentació, ni per res. No caldrà.

També hem de dir que quan parlen amb nosaltres, surten papers de sota les pedres. Llavors, molts dies de la setmana el carter ens porta partides de naixement, fotografies, carnets d'identitat. Descobrim que tenen divuit anys, però és que tots faran divuit anys dintre de poc. Avui mateix ens hem passat la tarda discutint perquè tenim un noi que, per desgràcia, ha dit a la DGAI que farà els anys al novembre. Hagués pogut dir que els feia al gener i aquest problema no el tindríem. Està fent un curs de cuina i dorm al carrer. Tot el nostre interès es concentra en aconseguir que s'accepti que aquest noi estigui en una pensió en comptes d'estar en un centre, perquè que farà els divuit anys al novembre i va a classes, cada dia, molt lluny d'on està dormint al carrer.

Després voldria comentar que la segona generació està molt barrejada amb aquest tema. Al nostre centre no només tenim nois sols que han vingut del Marroc, sinó que cada dia està ple de nois de segona generació fracassats. Nois que han arribat aquí amb deu o onze anys, que estan vivint amb un germà o amb els seus pares i que també s'escapen de casa. El centre també és ple de menors i de noies espanyoles, tots escapats de centres. Perquè amb els nois i noies que estan al carrer, estan tots junts. Es coneixen tots i al nostre centre vénen tots junts. A vegades, no ho sabem el primer dia però el segon o el tercer sí. Vénen fugint des de tot Espanya i de tot Europa, de casa seva del Marroc, de casa seva de Madrid...

També volia comentar que estem plantejant formació ocupacional amb nois i noies sense papers. Cap centre de Barcelona vol un noi que faci formació ocupacional si no té permís i això és un tema que s'ha de resoldre ja. No pot ser que els tinguem d'oients. Després no tindran cap títol i no servirà de res. S'ha de poder fer un curs de formació ocupacional, sense necessitat de tenir permís de treball, igual que es pot anar a escola. No podem estar pendents de què els cursos no accepten nois sense permís de residència. No pot ser.

VI. ANOTACIONS FINALS

Marc Laranga

Vull insistir en el període de trànsit i en què és un tema urgent. Ja ho era quan va sortir a la premsa al gener de l'any passat.

Potser, hauríem de desinstitucionalitzar, és a dir, treure de les institucions el tema per donar-li una sortida. Els que també estem al camp de les ONG necessitem recursos pressupostaris per portar a terme els projectes i aquests diners surten de les subvencions de les administracions locals o de les administracions generals. La Generalitat potser s'hauria de plantejar de donar més competències i més pressupost a les institucions locals que són les que realment saben quins problemes s'han de prioritzar.

També cal potenciar mesures alternatives a l'internament en els centres d'acolliment establerts fins ara. I mesures alternatives vol dir nous programes i nous esquemes.

I, per últim, recalcar que la prevenció ha de ser l'eix de tota intervenció i prevenció no vol dir posar *secretes* a aquestes persones menors ni identificar-los per després enviar-los a la Verneda⁵. Vol dir que tinguin garantit allò que és bàsic per a qualsevol ésser humà: el menjar, un lloc on dormir, un sostre per viure.

Ramon Buscallà

Hem vist que aquest tema és molt complex i, donant-li voltes, veiem que no només són els adolescents immigrants sinó

⁵ Centre policial per a la retenció d'immigrants indocumentats.

també els de casa nostra que no accepten la normativa que la nostra societat el exigeix. Aquest és el repte que té la Direcció General com a organisme protector quan ha d'atendre i ha d'institucionalitzar molts nois i noies que ja no voldria institucionalitzar com a administració però que si veu obligada d'alguna manera pels propis pares, pels agents socials i pels polítics de diferents municipis que la pressionen perquè els tingui en institucions.

En el treball social tenim educadors i educadores que són capaços d'aguantar tot el malestar que ocasiona aquest treball. Però no tothom és capaç d'aguantar durant molt de temps el malestar que aquesta feina provoca i es busca la vida amb un tipus de treball més fàcil. Tots treballem bàsicament amb aquests que es deixen treballar i sempre comencem a mirar els altres perquè treballin amb aquells que no es deixen treballar i això se'n diu derivació. Aquesta és la societat de la derivació. Quan derivem no derivem exclusivament per fer el tractament especialitzat sinó que, moltes vegades, els propis professionals derivem expulsant i exclouent d'algun recurs molt més normalitzat en el propi territori.

Jo vull carregar com Administració amb la responsabilitat que em correspon de la Direcció General d'Atenció a la Infància, però no amb altres aspectes de l'Administració en general. Perquè aquí hi ha estrangeria i altres competències d'Ensenyament, d'Educació, etc., que jo no puc assumir. Ja en tinc prou amb les que em pertanyen com a Direcció General d'Atenció a la Infància.

També he de dir que igual que passa amb els adolescents d'aquí, hi ha molts d'aquests adolescents que funcionen molt bé a les institucions. Tenim molts infants o adolescents que funcionen molt bé a les escoles amb els programes que nosaltres tenim i no hi ha cap tipus de problema. En canvi, n'hi ha molts d'altres –i, evidentment, s'acumulen a la Direcció

General de la Infància–, que per totes les desassistències que han tingut en la seva evolució integral, han arribat on estan. Han arribat a rebutjar tot el que el sistema els ofereix.

D'una manera cordial, també reivindicco aquest gran sacrifici i aquest paper de tots els educadors que treballen a les institucions i no voldria que aquests educadors se'ls fes més dolents i pitjors dels que no treballen a les institucions. Perquè sempre crec que si ens validem mútuament tots els treballadors, cadascú en el seu àmbit, arribarem a tenir una força suficient per convèncer tota la població. Perquè no ens facin la *pirula*, perquè no se'ns demani a la Direcció General «jo també vull sortir dels centres de d'acollida i jo vull anar amb un altre d'aquest perquè allà poden arribar a les dues de la matinada». Evidentment, en un centre residencial de la Direcció General d'Atenció a la Infància no es pot arribar a les dues de la matinada perquè, si no, desapareix la institució i queda a mans d'aquests nois. De tant en tant, el Director General ha d'exigir el compliment d'una normativa interna i de convivència. Perquè aquestes institucions no quedin –repeteix– a mans d'aquests nois que ja posaran els seus mecanismes de control i ja posaran la seva llei, també, dintre de les institucions. Aquest és un repte i per tant ens preocupa.

Jo no seria pessimista. L'Àngel Marcó sap la quantitat de nois, la quantitat d'insercions socials i insercions laborals que fem de la població de *casa nostra*, per dir-ho d'alguna manera. Tots són de casa nostra, quan un infant aterra a aquest país, és igualment tractat, és igual responsabilitat de la Direcció General que qualsevol altre. Hi ha proves que aquesta població s'integra laboralment, socialment, igual que molts dels nois que han hagut de passar per institucions. Tenim unes xifres suficientment engrescadores per seguir treballant en aquest camp.

I referent a tots els altres aspectes, estic totalment d'acord amb aquesta situació de trànsit –jo en deia procés– en la qual haurem de ser capaços de generar la confiança en aquests nois perquè es deixin ajudar. Perquè tinguin els seus papers al més aviat possible, estic treballant i hem treballat amb la Subdelegació del Govern. Ja tenim un interlocutor únic per a la Direcció General d'Atenció a la Infància, que havia demanat des de sempre. Tenim una línia de treball que funciona juntament amb el que fan els centres oberts, juntament el que estan fent, doncs, els educadors i mediadors.

Quan es genera confiança, aquests nois donen els seus papers i nosaltres volem que quedi clar que el noi que ha estat tutelat per la Direcció General d'Atenció a la Infància i –això pregaria a tots els professionals que els ho diguin– que no tinguin cap por de ser repatriats quan tinguin els divuit anys. Perquè el compromís al qual hem arribat amb la Delegació del Govern és que tot infant que hagi hagut de ser protegit i, per tant, que la Direcció General sigui el seu tutor tingui un benefici d'aquest deixar-se ajudar que és –repeteixo– el que toca. Una cosa és la responsabilitat de qui pot treballar al carrer i una altra cosa és la responsabilitat de l'Administració que ha de complir la normativa establerta i, per tant, aquests nois en aquest moment tenen un tutor, aquests nois que estan en règim ambulatori tenen un tutor. El tutor és la Direcció General però el guardador són aquests professionals del servei dels SAAEMI que treballen al carrer. Però nosaltres havíem de formalitzar tot això. Si aquests nois desapareixen i no estan visibles, s'ha de notificar a la instància policial per responsabilitat del tutor, com fa un pare quan el seu fill marxa de casa seva i llavors aporta totes les dades identificatòries d'aquest noi.

Només un matís amb l'embolic d'identitat i identificació: per tenir identitat, calen uns elements fonamentals que són aquests de la identificació. Si un infant o adolescent no es reconeix per un nom, aquí hi ha un problema psicològic fonamental. És a dir,

tots ens reconeixem perquè ens diuen amb un nom determinat. Si anem canviant de nom, i ara ens diuen A i ara ens diuen B, comencem a diluir un element que ha d'aconseguir que ens sentim identificats i ens sentim bé amb nosaltres mateixos. L'article 8 de la Convenció dels drets dels infants diu «els trets fonamentals de la seva identitat són aquells de la identificació» que són el nom, l'adreça, l'edat, la pàtria, etc.

Àngel Marcó

Només vull dir que sobre el tema de la identitat, recomanaria a tothom que llegís l'últim llibre d'Amin Maalouf, *Les identitats que maten*, que ha estat traduït darrerament al català. Potser tot això de la identitat ens quedarà molt més resolt.

D'altra banda, jo mai parlaria de fugides. Quan sento parlar de fugides em fan mal. Sempre dic s'escapen de la presó. Els nostres centres de la Direcció General d'Atenció a la Infància no són presons. Sempre els ho dic: a les portes mai hi ha claus. Les nostres portes es poden tirar a terra amb un cop de puny i qui coneix casa nostra –no sé si els altres centres també– sap que els centres de la Direcció General, no són centres presons. Per tant, els nens no fugen, se'n van. Simplement. Aquesta matisació sempre la faig: no ha fugit, se n'ha anat. Perquè a casa nostra no ha hagut de saltar cap muralla.

Finalment, jo parlaria molt de la contenció afectiva, més que no pas de la contenció física. Per tant, reivindico aquí i públicament que sóc professional però no vull dir que per ser professional hagi de deixar de ser vocacional. Jo torno a reivindicar que per estar en un centre dels nostres, el noi primer s'ha de sentir estimat i després tu, com a professional, fes el que et doni la gana; però primer estima, després ja vindrà la resta.

I res més. Sr. Dris jo li voldria dir, que nosaltres som respectuosos amb tot el que fa la qüestió religiosa: amb la Festa del kebir –menjar el be–; durant el ramadà els nois es poden aixecar a l'hora que sigui per fer els seus àpats; si volen catifa per resar, per fer les ablucions, els la donem,... poden fer-ho tot. Però dóna la casualitat, i li dic sincerament, que fins avui, dels nois que he tingut només han fet el ramadà alguns. S'ha respectat que no mengin porc. L'aspecte de l'alcohol, en canvi, l'hem hagut que treballar molt més. Nosaltres tenim en compte la religió però són ells mateixos els qui decideixen si la volen seguir o no la volen seguir, com fa la resta de nois i noies que jo tinc d'aquí. Jo els respecto també els seus criteris.

ASSISTENTS

Carme Alemany. Equip Estudis.
Mariel Araya. FCIC - Sodepau.
Marta Arnal. ETANE.
Gemma Ases. RAI.
Mohsin Benchellal. Centre Llar Betània.
Fathiha Benhammou. FUS, Grup de Fundacions.
Dris Bouissef. ADESCI.
Mohamed Chaib. Associació Sociocultural IBN BATUTA.
Mercè Chacón. DGSPiR. Departament de Justícia.
Teresa Climent. FUS, Grup de Fundacions.
Jordi Cots. Síndic de Greuges.
Montse Cosó. Síndic de Greuges.
Mercè Darnell. Càritas Diocesana de Barcelona.
Laura Díez. Universitat de Barcelona.
Xavier Durany. Ajuntament de Barcelona.
Jaume Funes. FUS, Grup de Fundacions.
Marisol Garrido. Ajuntament de Sta. Coloma de Gramenet.
José Miquel Gonzàlez. Ajuntament de Sta. Coloma de Gramenet.
Juan Jesús Guerrero. Ajuntament de Badalona.
Henriette Llopis. Associació Bayti.
Esther Mallas. Ajuntament de Barcelona.
Àngel Marcó. Centre Llar Betània.
Maite Mauricio. Coop. d'Educadors d'Acolliment Social - Càritas.
Encarna Molina. Programa d'Educació Compensatòria.
Jesús Moya. Coop. d'Educadors d'Acolliment Social - Càritas.
Nora Muntañola. Universitat Autònoma de Barcelona.
Luís Oller. SOS Racisme.
Montse Pedrola. Centre Llar Betània.
Alfons Peñas. Delegació de Pastoral Social.
Miguel Àngel Pérez. Associació Sociocultural IBN BATUTA.
Jordi Porta. FUS, Grup de Fundacions.
Olga Sahún. Diputació de Barcelona.
Eduard Sala. Càritas Diocesana de Barcelona.

Jordi Sànchez. FUS, Grup de Fundacions.
Jorge Sànchez. RAI.
Edmundo Sepa. ETANE.
Sandra Torras. Centre Obert Joan Salvador Gavina.
Maruja Quesada. CIAPE.

Col·lecció DEBATS DE L'AULA PROVENÇA

1. *Els mestres, agents del model d'escola.* M. Rúbies, P. Darder, J. Cots. 1989.
2. *Ciutat i habitatge: perspectives per als anys 90.* L. Cantallops, J. A. Solans, M. Ribas Piera. 1989.
3. *El metge davant l'atenció sanitària* N. Acarín, A. Segura, A. Salgado. 1989.
4. *Els Jocs Olímpics: per què i per a qui?* J. M. Huertas Clavería, J. Cruz, R. Alquézar. 1989.
5. *Les televisions privades des de la perspectiva de la comunicació a Catalunya.* J. M. Forn, J. Gifreu, M. Reixach. 1990.
6. *Els treballadors africans a Catalunya, aspectes socials i culturals.* T. Losada, N. Sastre, J. Soler. 1990.
7. *És possible una defensa no ofensiva d'Espanya? Es pot defensar un país pacifista?* L. M. de Puig, V. Fisas, J. Porta. 1990.
8. *Sindicats i concertació després de la vaga general.* S. Carrasco, S. Aguilar, J. Roca, F. Pindado. 1990.
9. *Enquestes d'opinió: entre la informació i la manipulació.* E. Bonet, J. Estruch, J. Porta. 1991.

10. *Alternatives per a un funcionament més eficaç de l'administració de justícia.* J. Roig, J. L. Jori, J. M. Gasch. 1991.
11. *Àudio-visuals arreu. I a l'escola?* P. Ribera, A. Bartolomé, J. Ferrés. 1991.
12. *Els reptes de l'associacionisme.* M. Ferrés, P. Martínez, F. Pindado. 1991.
13. *Multiculturalitat a les escoles.* R. Cañadell, D. Juliano, J. Pérez, M. Pujol. 1992.
14. *Què se'n fa, dels llibres?* S. Fàbregues, E. Teixidor, J. Terribas, M. Reixach. 1992.
15. *El descrèdit de la política.* S. Cardús, L. Hernández, J. Subirats, J. Porta. 1992.
16. *La Justícia de Menors, una justícia menor?* C. González, J. Funes, L. Ventosa, F. Pindado. 1992.
17. *Unió Europea, cultura i cultures a Europa.* L. V. Aracil. 1993.
18. *El canvi global en el medi ambient des de la dimensió personal i social. Què cal fer i com?* M. Ludevid, P. Pous. 1993.
19. *Mercat de treball, ocupació i competitivitat empresarial.* J. M. Gasch, J. Roca i A. Contijoch. 1993.
20. *L'orientació professional inicial: de la LOGSE a la seva aplicació.* M. Inglès, S. Auberni i J. A. Blasco. 1994

21. *Cinema i llengua a Catalunya*. G. Planella, J. Romaguera i P. I. Fages. 1994
22. *Experiències d'educació en els valors amb adolescents*. R. Grasa, R. Batlle i J. Cela. 1994
23. *Èxit i fracàs escolar en temps de reforma*. J. Casal, O. Homs i J. Trilla. 1995.
24. *ONG per al Tercer Món. Quina solidaritat? Quina coordinació?* I. de Senillosa, G. Serra i J. Soler. 1995.
25. *El futur de la TV pública*. J. Ferrús, J.M. Tresserras i I. Tubella. 1996.
26. *Moviment veïnal: reptes de futur*. J.M. Huertas, R. de Cáceres i A. Naya. 1997.
27. *Les tendències de l'evolució de la sanitat a Catalunya*. O. Ramis, G. López Casasnovas i Ll. Monset. 1997.
28. *Activitat econòmica i normalització lingüística*. M. Reixach, M. Corell, J. Guàrdia i Y. Griley. 1997.
29. *Qui determina l'agenda electoral?* M. Minobis, J. Gifreu i F. Pallarès. 1998.
30. *Participació ciutadana: la utilitat de la Iniciativa Legislativa Popular*. J. Vintró, J. M. Gasch i J. Moner. 1998.
31. *El paper de l'educador social en la nostra societat*. Jaume Casacuberta, Margarida Massot i Pere Vicenç Planas. 1999.
32. *Menors immigrants: sols o desemparats?* Ramon Buscallà, Marc Laranga i Àngel Marcó. 1999.

